

og ikke mindst neoklassikernes resultater inden for makroteorien i det store og hele var tyndt funderede. Måske er dette lovligt brede og kategoriske udsagn, men det er dog f.eks. klart, at det kvantitetsteoretiske ræsonnement hos de fleste forfattere manglede præcist og logisk holdbart fundament. Man kan vel sige, at Patinkin har rehabiliteret adskillige af klassikernes resultater. Men det sker i et sprog, som er nutidens.

Når det overhovedet er muligt at anlægge de under (2) anførte synspunkter på Patinkin's bog, skulle det følge, at den er nødvendig læsning for en moderne økonom, der ønsker at nå lidt ud over lærebogsstadiet. Dette er da også min hovedkonklusion.

P. Norregaard Rasmussen*

* Professor ved Københavns Universitet, dr. polit.

John Hicks: Capital and Growth. Oxford 1965, XI + 343 sider, pris 35 sh.

Den i titlen angivne emnekreds optager en væsentlig del af efterkrigstidens økonomiske litteratur, men denne forfatter har ikke tidligere i særlig grad deltaget i den teoretiske vækstdebat. Resultatet af den lange betænkningstid er ikke blevet en ny udformning af vækstteorien; bogen indeholder yderst få originale ideer. Formålet har været at give en generel ikke-matematisk fremstilling af nyere vækstteori med hovedvægt på metodemæssige aspekter og set i relation til ældre, dynamiske analysemetoder.

Det valgte oplæg giver fremstillingen en udogmatisk form, som er usædvanlig i vækstlitteraturen. Forfatteren engagerer sig ikke i den stadig opblussende strid mellem engelske og amerikanske vækstteoretikere, men indtager endog en objektiv holdning til de af hans ældre begrebsdannelser, der har vundet indpas i vækstteorien som for eksempel definitionen af neutrale tekniske fremskridt. Alligevel har fremstillingen ikke fået en form, som gør den velegnet som indføring i vækstteorien. Trods den begrænsede anvendelse af matematiske for-

mulinger er bogen vanskelig at trænge ind i. Argumentationen som sådan er ikke indviklet; men forfatteren har ikke i tilstrækkelig grad formået at klargøre sammenhængen mellem de enkelte afsnit. Den specielle stil med rig anvendelse af jeg- og visætninger kan ikke skjule, at bogen er mere introspektiv end pædagogisk. Dette forhold forværres af forfatterens modvilje mod at give direkte henvisninger til nulevende økonomer, hvis arbejder danner udgangspunkt for argumentationen.

Bogen består af fire dele plus fem korte matematiske appendix. De tre første dele udgør en sammenhængende struktur, mens den sidste del indeholder en række kapitler uden indbyrdes sammenhæng. I første del behandles tre ældre metoder, som er anvendt til analyser af dynamiske sammenhænge; i II. del gennemgås teorien om ligevægtsvækst, mens III. del omhandler den dynamiske velfærdsteori.

I. del tjener først og fremmest det formål at vise, at den i II. del behandlede teori om ligevægtsvækst ikke er enerådende som metode i dynamisk teori. Et ikke uvæsentligt biformål er at indplacere de af Hicks i tidligere monografier anvendte metoder i en større sammenhæng. De tre beskrevne metoder er: 1. Den statiske metode, 2. Den temporære ligevægtsmetode og 3. Fastprismetoden. Disse betegnelser dækker: 1. Økonomisk metode til og med Marshall, 2. Stockholmerskolens forløbsanalyse og 3. Den keynesianske metode. Først påvises den statiske metodes begrænsninger i relation til analyser af udviklingsforløb. Metoden består i en ligevægtsanalyse af en enkelt periode, som er uafhængig af tidligere og kommende perioder. Den bliver utilstrækkelig, når udviklingsforløbet skal omfatte akkumulation af fast realkapital, idet en beskrivelse af denne type af adfærd må indeholde faktorer, der knytter sig til flere fremtidige perioder. Den statiske metode kan derfor kun beskrive udviklingsforløb i en helt kort periode, hvor realkapitalen kan betragtes som given, eller stationære situationer, hvor al ting gentager sig fra periode til periode.

og ikke mindst neoklassikernes resultater inden for makroteorien i det store og hele var tyndt funderede. Måske er dette lovligt brede og kategoriske udsagn, men det er dog f.eks. klart, at det kvantitetsteoretiske ræsonnement hos de fleste forfattere manglede præcist og logisk holdbart fundament. Man kan vel sige, at Patinkin har rehabiliteret adskillige af klassikernes resultater. Men det sker i et sprog, som er nutidens.

Når det overhovedet er muligt at anlægge de under (2) anførte synspunkter på Patinkin's bog, skulle det følge, at den er nødvendig læsning for en moderne økonom, der ønsker at nå lidt ud over lærebogsstadiet. Dette er da også min hovedkonklusion.

P. Norregaard Rasmussen*

* Professor ved Københavns Universitet, dr. polit.

John Hicks: Capital and Growth. Oxford 1965, XI + 343 sider, pris 35 sh.

Den i titlen angivne emnekreds optager en væsentlig del af efterkrigstidens økonomiske litteratur, men denne forfatter har ikke tidligere i særlig grad deltaget i den teoretiske vækstdebat. Resultatet af den lange betænkningstid er ikke blevet en ny udformning af vækstteorien; bogen indeholder yderst få originale ideer. Formålet har været at give en generel ikke-matematisk fremstilling af nyere vækstteori med hovedvægt på metodemæssige aspekter og set i relation til ældre, dynamiske analysemetoder.

Det valgte oplæg giver fremstillingen en udogmatisk form, som er usædvanlig i vækstlitteraturen. Forfatteren engagerer sig ikke i den stadig opblussende strid mellem engelske og amerikanske vækstteoretikere, men indtager endog en objektiv holdning til de af hans ældre begrebsdannelser, der har vundet indpas i vækstteorien som for eksempel definitionen af neutrale tekniske fremskridt. Alligevel har fremstillingen ikke fået en form, som gør den velegnet som indføring i vækstteorien. Trods den begrænsede anvendelse af matematiske for-

mulinger er bogen vanskelig at trænge ind i. Argumentationen som sådan er ikke indviklet; men forfatteren har ikke i tilstrækkelig grad formået at klargøre sammenhængen mellem de enkelte afsnit. Den specielle stil med rig anvendelse af jeg- og visætninger kan ikke skjule, at bogen er mere introspektiv end pædagogisk. Dette forhold forværres af forfatterens modvilje mod at give direkte henvisninger til nulevende økonomer, hvis arbejder danner udgangspunkt for argumentationen.

Bogen består af fire dele plus fem korte matematiske appendix. De tre første dele udgør en sammenhængende struktur, mens den sidste del indeholder en række kapitler uden indbyrdes sammenhæng. I første del behandles tre ældre metoder, som er anvendt til analyser af dynamiske sammenhænge; i II. del gennemgås teorien om ligevægtsvækst, mens III. del omhandler den dynamiske velfærdsteori.

I. del tjener først og fremmest det formål at vise, at den i II. del behandlede teori om ligevægtsvækst ikke er enerådende som metode i dynamisk teori. Et ikke uvæsentligt biformål er at indplacere de af Hicks i tidligere monografier anvendte metoder i en større sammenhæng. De tre beskrevne metoder er: 1. Den statiske metode, 2. Den temporære ligevægtsmetode og 3. Fastprismetoden. Disse betegnelser dækker: 1. Økonomisk metode til og med Marshall, 2. Stockholmerskolens forløbsanalyse og 3. Den keynesianske metode. Først påvises den statiske metodes begrænsninger i relation til analyser af udviklingsforløb. Metoden består i en ligevægtsanalyse af en enkelt periode, som er uafhængig af tidligere og kommende perioder. Den bliver utilstrækkelig, når udviklingsforløbet skal omfatte akkumulation af fast realkapital, idet en beskrivelse af denne type af adfærd må indeholde faktorer, der knytter sig til flere fremtidige perioder. Den statiske metode kan derfor kun beskrive udviklingsforløb i en helt kort periode, hvor realkapitalen kan betragtes som given, eller stationære situationer, hvor al ting gentager sig fra periode til periode.

Den anden metode, forløbsanalysen, bygger ligesom den statiske metode på en beskrivelse af ligevægten i en enkelt periode; men her bindes perioderne sammen gennem forventninger om den fremtidige udvikling. Forløbsanalysens ringe anvendelse indenfor dynamisk teori skyldes for det første dens u håndterlighed ved blot lidt komplicerede problemstillinger og for det andet forudsætningen om ligevægt i den enkelte, korte periode, som indebærer fuldt fleksible vare- og faktorpriser.

Den oftest urealistiske forudsætning om korttidsprisligevægt, som hæmmer anvendelsen af forløbsanalysen, vendes i den tredje metode på hovedet gennem en forudsætning om, at priserne er faste og udefra givne. Fastprismetoden leder naturligt over i en makrobeskrivelse, idet de aggregerede størrelser kan opstilles, uden at der opstår sammenvajningsproblemer. Prisligevægtens rolle i de to ældre metoder overtages her af betingelser om beholdningsligevægt. Til beholdningsligevægt kræves, at formuesammensætningen hos forbrugere og virksomheder er optimal i den forstand, at der ikke er ønsker om at ændre noget. I fastprismetoden bliver ligevægt i den korte periode derfor ensbetydende med beholdningsligevægt ved begyndelsen og slutningen af perioden. En langtidsligevægt kan komme i stand, hvis forventningerne i alle perioder realiseres, således at beholdningerne er i ligevægt i alle delperioder. Skuffes forventningerne derimod, bryder beholdningsligevægten sammen; herved igangsættes reaktioner hos forbrugere og virksomheder, og disse reaktioner resulterer måske på længere sigt i en ny beholdningsligevægt. Fastprismetoden er således den metode, som anvendes i moderne konjunkturteori. Hicks henregner imidlertid også Harrods vækstmodel til denne metode på grund af modellens manglende beskrivelse af prisenes bestemmelse.

Den ovenfor refererede metodologiske analyse fylder 150 sider og vil næppe umiddelbart interessere den læser, som ønsker et overblik over moderne vækstteori. Den i II. del behandlede moderne dynamiske

langtidsteori bygger på anvendelsen af den såkaldte ligevægtsvækstmetode. Denne metode omfatter analyser af dynamiske udviklingsforløb, hvor alle økonomiske størrelser vokser med samme konstante, relative vækstrate. Denne grundforudsætning spiller samme rolle i den moderne vækstteori som forudsætningen om stationære forløb spillede i den på statisk metode opbyggede klassiske teori. Forudsætningen om samme relative vækstrate i alle variable determinerer nemlig investeringernes fordeling på de forskellige typer af kapitalgenstande i ligevægtsvæksten, hvorved egentlige investeringsfunktioner bygger på forventninger om den fremtidige udvikling bliver overflødige. De i ligevægtsvækstteorien behandlede vare- og faktorpriser er alene sådanne, som er forenelige med den proportionale ligevægtsudvikling, således at prisleksibilitet på kortere sigt ikke nødvendigvis kræves af modellen.

Denne generelle metode i den moderne vækstteori fremstilles på grundlag af to modeller, hvoraf den ene har to produktionssektorer: en forbrugsvareproducerende og en investeringsvareproducerende sektor, mens den anden har et vilkårligt stort antal investeringsgodeproducerende sektorer og én forbrugsvareproducerende. Alle typer af produktionsprocesser forudsættes at være limitationale i såvel arbejdskraft som kapital. De to modeller gennemarbejdes under forskellige forudsætninger om arbejdsudbudets elasticitet og opsparingsfunktionens udseende. Alle resultaterne er velkendte fra tidligere fremstillinger, men der gives dog en grundig belysning af ligevægtsvækstens karakter. Pædagogisk set er det dog mindre heldigt at begynde analysen med den type tosektormodeller, som giver absurde resultater.

Interessantest er nok kapitlet om den funktionelle indkomstfordelings bestemmelse i en model med mange sektorer, hvor forfatteren påviser, at de forskellige makrofordelingsteorier hver for sig kun siger en del af sandheden. Her savner man imidlertid en mere formel fremstilling af argumentationen. Det afsluttende kapitel om

mulighederne for at bevæge sig fra en ligevægtsvækst frem til en anden indeholder mere egentlig adfærdsbeskrivelse end de tidligere kapitler og virker derfor mindre mekanisk.

Det er bemærkelsesværdigt, at Hicks kun sporadisk berører spørgsmålet om virkningerne af tekniske ændringer på ligevægtsvæksten. Årsagen hertil er, at han mener, at ligevægtsvækstmetoden ikke kan anvendes til belysning af denne problemstilling, idet tekniske fremskridt generelt set må antages at ændre den optimale størrelse og sammensætning af kapitalapparatet, hvorved beholdningsligevægten bryder sammen.

I III. del gennemgås væsentlige aspekter af den dynamiske velfærdsteori, som beskæftiger sig med spørgsmålet om den optimale allokering af samfundets ressourcer over tiden. Med en given størrelse og sammensætning af realkapitalen i udgangssituationen og med en given teknisk viden kan man tænke sig forskellige udviklingsforløb for den samfundsmæssige produktions størrelse og sammensætning over tiden. Det velfærdsmæssige optimeringsproblem består da i at udvælge netop det udviklingsforløb, som bedst opfylder en given målsætning. Denne kan specificeres på forskellige måder; Hicks behandler to hovedtyper af optimeringsproblemer: 1. Målsætningen er den størst mulige realkapitalmængde af en given sammensætning på et bestemt fremtidigt tidspunkt. 2. Målsætningen er en maksimering af det totale forbrug og dets fordeling over en vis planlægningshorisont.

Den dynamiske velfærdsteori hører til den vanskeligst tilgængelige del af nyere teori. Hicks har gjort en indsats for at gøre den tilgængelig for interesserede, som ikke behersker det formelle apparat, der er anvendt i den oprindelige udformning af teorien. Hans indsats består først og fremmest i en verbal fortolkning af den række af formelle egenskaber, som må knyttes til den produktionstekniske struktur og til forbrugernes efterspørgselsstruktur for at løse optimeringsproblemet. Selve fortolkningsforsøgene er imidlertid ikke i stand til

at fjerne den væsentlige forståelsesmæssige vanskelighed, som følger af hele problemstillingens yderst abstrakte karakter.

Ellen Andersen*

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit.

O. E. C. D.: Wages and Labour Mobility. Paris 1965. 258 sider, pris 63,— kr.

En internationalt sammensat ekspertgruppe fik i 1962 af O.E.C.D.'s Economic Policy Committee til opgave at undersøge, i hvilket omfang ændringer i lønstrukturen bevirker forskydninger i arbejdskraftens fordeling.

Data er fortrinsvis indsamlet fra ti OECD-lande: Belgien, Canada, England, Frankrig, Holland, Italien, Norge, Sverige, Vesttyskland samt USA. De fleste landes ringe funktionærstatistik medførte, at ekspertgruppen hovedsagelig måtte analysere, hvordan den manuelle arbejdskrafts bevægelighed lod sig påvirke af lønændringer. Alle data er makro størrelser; den enkelte virksomheds forhold er ikke undersøgt. De undersøgte tidsrum, der varierer en del fra land til land, er maksimalt på femten år, men fortrinsvis udvalgt i perioden efter den anden verdenskrig, d.v.s. i situationer med en relativ høj beskæftigelsesgrad. Rapporten bygger delvis på tidligere undersøgelser, men er dog i stort omfang baseret på en ny omfattende dataindsamling.

Det er undersøgelsens mest betydningsfulde resultat, at større ændringer i de relative lønninger ikke synes at være nødvendige for at skabe væsentlige forskydninger i beskæftigelsesstrukturen. Andre mobilitetsfremmende faktorer vil i almindelighed kunne sikre den ønskede ændring i arbejdskraftallokationen.

I enkelte tilfælde antages en lønstigning dog at være nødvendig for at skabe den tilsluttede beskæftigelsesforskydning; det gælder således, hvor arbejdskraften ønskes flyttet til fjerntliggende eller øde egne. Endvidere viser undersøgelsen, at de er